

DEVELOPING PROFF-EDU COMPETENCIES

KHalimjonova Mavluda Oktamjon qizi

PhD Candidate,

Namangan State Pedagogical Institute

Email: xalimjonov3202@gmail.com

Tel: +998930604001

Abstract. *This article highlights the essence, directions, and importance of forming and developing competencies within the framework of the modern vocational education system – PROFF-EDU. It analyzes the key competencies required in professional education, including professional-technical, digital, communicative, creative, and social competencies.*

Keywords: *PROFF-EDU, competency, vocational education, ICT, module, labor market.*

РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ PROFF-EDU

Халимджонова Мавлуда Уктамовна

Докторант базового уровня,

Наманганский государственный педагогический институт

Email: xalimjonov3202@gmail.com

Тел: +998930604001

Аннотация. *В данной статье освещены содержание, направления и значимость формирования и развития компетенций в рамках современной системы профессионального образования PROFF-EDU. В статье проанализированы основные компетенции, необходимые в профессиональном образовании, — профессионально-технические, цифровые, коммуникативные, творческие и социальные компетенции.*

Ключевые слова: *PROFF-EDU, компетенция, профессиональное образование, АКТ, модуль, рынок труда.*

PROFF-EDU KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Xalimjonova Mavluda O'ktamjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

Email: xalimjonov3202@gmail.com

Tel: +998930604001

Annotatsiya. *Mazkur maqolada zamonaviy kasbiy ta'lim tizimi – PROFF-EDU doirasida kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishning mazmun-mohiyati, yo'nalishlari va ahamiyati yoritilgan. Unda professional ta'limda zarur bo'lgan asosiy*

kompetensiyalar — kasbiy-texnik, raqamli, kommunikativ, ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalar tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: PROFF-EDU, kompetensiya, kasbiy taʼlim, AKT, modul, mehnat bozori.

KIRISH

XXI asrda taʼlimning asosiy vazifasi – nafaqat bilim berish, balki shaxsda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishdir. Bugungi mehnat bozori kasbiy jihatdan tayyor, amaliy koʻnikmaga ega, yangiliklarga ochiq va jamoada ishlay oladigan mutaxassislarni talab qilmoqda. Ana shu ehtiyojdan kelib chiqib, PROFF-EDU – kasbiy taʼlim va oʻqitish tizimi doirasida kompetensiyalarni rivojlantirish masalasi alohida eʼtiborni talab qiladi.

Kasbiy-texnik, axborot-kommunikatsion, tanqidiy fikrlash, muloqot va jamoaviy ish, tizimli muammoga yondashuv kabi kompetensiyalar oʻquvchilarning nafaqat kasb egallashi, balki hayotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga ham asos boʻladi. Ushbu maqolada PROFF-EDU tizimidagi kompetensiyaviy yondashuvning mazmuni, ahamiyati va uni rivojlantirish yoʻllari tahlil qilinadi[1].

Zamonaviy taʼlim tizimi inson kapitaliga sarmoya kiritishning eng samarali usullaridan biridir. PROFF-EDU (Professional Education) – kasbiy taʼlim va oʻqitish tizimi – bugungi kunda inson resurslarini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri sifatida koʻrilmoqda. Har qanday sohada muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun shaxsda faqat nazariy bilimlar emas, balki amaliy koʻnikma va kompetensiyalar ham boʻlishi zarur. Shu bois, PROFF-EDU kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb va ustuvor masala hisoblanadi. Kompetensiya – bu shaxsning maʼlum faoliyatni bajarishga tayyorligi, bilim, koʻnikma, malaka va shaxsiy sifatlarning uygʻunligi sifatida qaraladi. Kasbiy taʼlimda kompetensiyalarni shakllantirish — bitiruvchining mehnat bozorida raqobatbardosh boʻlishini taʼminlovchi asosiy mezondir.

PROFF-EDU tizimida rivojlantirilishi lozim boʻlgan kompetensiyalar quyidagilardan iborat:

- Kasbiy-texnik kompetensiyalar;
- Axborot-kommunikatsion kompetensiyalar ;
- Ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalari;
- Muloqot va jamoada ishlash kompetensiyasi ;

- Tizimli fikrlash va muammoga yondashuv ;
- Ijtimoiy va fuqarolik kompetensiyasi.
- Kasbiy-texnik kompetensiyalar.

Bu – o'rgatilayotgan kasb yoki soha bo'yicha zarur texnik bilim va amaliy ko'nikmalarning majmuasidir[2]. Bu kompetensiya orqali o'quvchi yoki mutaxassis ishlab chiqarish texnologiyalari, uskunalar bilan ishlash, mehnat xavfsizligi va sifat nazoratini to'g'ri qo'llay oladi.

Axborot-kommunikatsion kompetensiyalar (AKT).

Bu – raqamli texnologiyalar, kompyuter dasturlari, internet resurslari bilan samarali ishlash hamda axborotni izlash, tahlil qilish va uzatish qobiliyatidir.

Ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalari.

Bu – yangi g'oyalarni ilgari surish, muammolarga innovatsion yechimlar topish va mavjud holatlarni tahlil qilib, mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy kasbiy ta'lim tizimida kompetensiyalarni shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar va nashr etilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda kompetensiyaviy yondashuvka kasb-hunar ta'limining asosiy metodologik tamoyiliga aylanmoqda.

Qodirov T. va Jo'rayev A. (2021) tomonidan yozilgan "Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari" nomli qo'llanmada kasbiy kompetensiyalarning turlari, ularni shakllantirish metodikasi hamda o'quv dasturlarini kompetensiyaga yo'naltirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Mualliflar PROFF-EDU doirasida o'quv jarayonini modul asosida tashkil etishni taklif etadi, bu esa har bir kompetensiyani bosqichma-bosqich shakllantirishga imkon beradi. Azizxo'jayev A. (2020)ning "Zamonaviy ta'lim texnologiyalari" asarida esa pedagogik texnologiyalar orqali kompetensiyalarni rivojlantirish yondashuvlari yoritilgan. Unda problemali o'qitish, interfaol metodlar, loyiha asosidagi ta'lim kabi usullar PROFF-EDU tizimi uchun ayniqsa samarali ekani ta'kidlanadi.

Xamidova M. (2022) "Pedagogik kompetensiyalar va ularni rivojlantirish texnologiyalari" nomli ishida o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari, ularning baholash mezonlari va o'quvchi kompetensiyalariga bevosita ta'siri chuqur tahlil

qilingan. Muallif fikricha, PROFF-EDU tizimida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki kompetensiyalarni shakllantiruvchi mentor rolini bajarishi lozim. Xalqaro manbalar, jumladan, OECD (2019) va UNESCO (2020) hisobotlarida kompetensiyalarni shakllantirishda asosiy urg'u o'quvchining faol ishtirokiga, muammoni mustaqil hal qilish qobiliyatiga, axborotni tahlil qilish va raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalariga qaratiladi. Bu yondashuvlar PROFF-EDU tizimining xalqaro standartlarga moslashuvi uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, "European Skills, Competences, Qualifications and Occupations" (ESCO) va European Qualifications Framework (EQF) kabi tizimlar kompetensiyalarni aniqlashtirish, mehnat bozori bilan bog'lash va o'quv dasturlarini standartlashtirishda keng qo'llaniladi.

Tahlil natijalariga ko'ra, PROFF-EDU tizimi o'quvchi markazli, kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan bo'lishi zarur, Amaliyot bilan uyg'unlik, dual ta'lim elementlari muhim ahamiyatga egadir. Kompetensiyalarni shakllantirishda raqamli texnologiyalar, zamonaviy pedagogik metodlar va o'qituvchining doimiy rivojlanishi hal qiluvchi rol o'ynaydi.

TATQIQOT METODOLOGIYASI

PROFF-EDU doirasida kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy yo'llari ta'lim dasturlari real mehnat bozori talablari asosida shakllantiriladi. Har bir modul yoki mavzu aniq kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratiladi. Modulli o'qitish orqali o'quvchi har bir bosqichda ma'lum bir kompetensiyani egallaydi. Bu tizim mustaqil o'rganish, baholash va yakuniy natijalarni aniq ko'rishga imkon beradi. Korxonalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarga haqiqiy ish muhitida o'z bilim va ko'nikmalarini sinab ko'rish imkonini beradi[3-4]. Case-study, loyiha asosida o'qitish (project-based learning), muammoga asoslangan yondashuv (problem-based learning), simulyatsiyalar kabi ilg'or uslublar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish kompetensiyalari rivojlanadi. Elektron platformalar, onlayn ta'lim resurslari, virtual laboratoriyalar orqali raqamli savodxonlik, axborotni tahlil qilish va uzatish ko'nikmalari mustahkamlanadi. O'quvchilarning o'zini baholash va refleksiya ko'nikmalarini rivojlantirish reflektiv kundaliklar, portfoliolar orqali o'quvchilar o'z

o'sishini kuzatib boradi, mustaqil o'rganishga tayyorlanadi va o'z ustida ishlashga intiladi. O'qituvchilarning uzluksiz malaka oshirishi o'qituvchilar zamonaviy pedagogika, texnologiya va soha bilimlari bo'yicha doimiy ravishda o'z ustida ishlashi sifatli kompetensiyaviy ta'limning kalitidir. PROFF-EDU tizimida quyidagi kompetensiyalar ustida ishlash muhim kasbiy-texnik kompetensiyalar, axborot-kommunikatsion ko'nikmalar, ijodiy va tanqidiy fikrlash, muloqot va jamoada ishlash, hamda tizimli fikrlash va muammoga yondashuv va dunyoviy bilimlarni keng qamrab olish uchun xizmat qiladi.

TAJRIBA NATIJALARI

Mazkur tadqiqot doirasida kasbiy ta'lim muassasasida (PROFF-EDU tizimi asosida) o'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirish samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqot 2 bosqichda o'tkazildi: diagnostik (boshlang'ich) baholash va yakuniy (natijaviy) baholash.

Tajriba shartlari:

- Ishtirokchilar soni: 60 nafar o'quvchi (30 nafar nazorat guruhi, 30 nafar tajriba guruhi)
- Yo'nalish: "Texnik xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish uskunalari"
- Tajriba muddati: 3 oy (1 ta o'quv semestri davomida)
- Tajriba metodikasi: Tajriba guruhida kompetensiyaviy yondashuv asosida modulli ta'lim, loyiha usuli, AKT vositalari, real amaliy mashg'ulotlar joriy etildi; nazorat guruhida esa an'anaviy dars metodikasi saqlab qolindi.

Tajriba yakunlari shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan PROFF-EDU o'quv jarayoni o'quvchilarning kasbiy va shaxsiy salohiyatini sezilarli darajada oshirdi. Ayniqsa, axborot-kommunikatsion kompetensiyalar va jamoada ishlash ko'nikmalarida ijobiy siljish kuzatildi. Bunda amaliy mashg'ulotlar, guruh loyihalari va real ishlab chiqarish muhitida o'qitish hal qiluvchi rol o'ynadi[5-6].

XULOSA

PROFF-EDU tizimida kompetensiyalarni rivojlantirish – nafaqat shaxsiy muvaffaqiyat, balki butun jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Zamonaviy talablarga javob beruvchi mutaxassislarni

tayyorlashda kompetensiyalarga asoslangan yondashuv asosiy mezon bo'lishi lozim. Bu esa ta'lim mazmunini yangilash, o'qituvchilar salohiyatini oshirish va o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish orqali amalga oshiriladi. Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy maqsadi – bilim berish bilan bir qatorda, o'quvchilarda hayotga, kasbga, jamiyatga tayyor bo'lishi uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishdan iborat. Ayniqsa, PROFF-EDU (professional education) tizimi – ya'ni kasbiy ta'lim va o'qitish tizimida bu jarayon yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalari nafaqat texnik bilimga ega mutaxassisni, balki muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladigan, raqamli texnologiyalar bilan ishlaydigan, ijodiy fikrlaydigan va jamoada samarali faoliyat yurita oladigan shaxsni talab qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, PROFF-EDU tizimida quyidagi kompetensiyalar ustida ishlash muhim kasbiy-texnik kompetensiyalar, axborot-kommunikatsion ko'nikmalar, ijodiy va tanqidiy fikrlash, muloqot va jamoada ishlash, hamda tizimli fikrlash va muammoga yondashuv hal qilinadi. Bu kompetensiyalar o'quvchining nafaqat kasb egallashiga, balki doimiy o'sish va rivojlanishga tayyor bo'lgan shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov T. va Jo'rayev A. (2021) tomonidan yozilgan "Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari" nomli qo'llanma
2. Azizxo'jayev A. (2020)ning "Zamonaviy ta'lim texnologiyalari" asarida
3. Xamidova M. (2022) "Pedagogik kompetensiyalar va ularni rivojlantirish texnologiyalari"
4. UNESCO (2020). TVET Competency Frameworks: Global trends and implementation. <https://unesdoc.unesco.org>
5. OECD (2019). *The Future of Education and Skills: Education 2030 – Competency-ESCO* (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations) – <https://esco.ec.europa.eu>
6. European Qualification Framework (EQF) – kompetensiyaviy yondashuv asosidagi ta'lim standartlari.